

Türk resminde soyut eğilimler

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Kurulu bir müzenin olmadığı Türkiye'de, Yahşi Baraz tarafından düzenlenen 'Türk Resminde Soyut Eğilimler' sergisi bu olgunun üstünde enine boyuna durulmasına olanak vermesi bakımından oldukça önemlidir. Sergi, doğallıkla eleştirilebilecek yanlarıyla birlikte, geçmiş-gelecek hattında vazgeçilmez bir işlevi gerçekleştirmektedir. Fakat, asıl üstünde durulması gereken sergi kavramının getirdiği birkaç sonuçtur.

a) Daha basit ve yıllardır üstünde durulmuş olan bir noktadan başlamak gerekirse, ilkin, soyut kavramıyla soyutlama kavramının arasındaki farkın çeşitli dönemler ve sanatçılar tarafından bile yeterince algılanmadığı, temellendirilmediği söylenmelidir. Gerçeğin doğada yer aldığı halinden uzaklaşılarak, onun dönüştürülmesiyle elde edilmiş bir zihinsel yeniden üretim olan soyutlama edimiyle doğadaki gerçeklikle arasında hemen hiçbir tekabüliyet bağının aranmadığı, tümüyle izlenimsel bir yeni gerçeklik oluşturma çabası anlamına gelen soyut ara-

sındaki farkın zaman zaman gözden kaçırılması aslında Türkiye'de üretilen görselliğin kökenleriyle ilgili bir olgudur ve o da imge kavramıyla iç içe geçmiştir.

b) İmge aslında soyutlama sürecinin bir sonucudur. Her imge oluşturma girişiminde gizli ya da açık bir tekabüliyetten söz edilebilir. İmgenin içinde yerleştirildiği bağlam ise onun ayrıca 'soyut' ya da 'somut' olmasına yol açar. Dolayısıyla her soyut resmin mutlaka 'soyut' kabul edilmesi zorunluluğu yoktur. Altında algılanabilen bir imge boyutu varsa resmin soyuttan çok soyutlanmış olduğu öne sürülebilir ki, Türk resmindeki soyut anlayışı daha çok bu anlayışla bütünleşmiştir. Her şeye karşın doğasal gerçeklikten kopmamak anlamına gelen bu durum çok ilginç bir çelişkiyi içinde barındırmaktadır.

c) Doğasal gerçekliğe bağlı olmak, imgeyle iç içe geçmek, özünde, 'figür' olgusuyla iç içe bulunmaktır. Oysa, tarihsel gelişimi düşünülürse Türkiye'deki görsellik serüveninin figürden uzak bir duracağı varsayılabilirdi. Figür, yani 'suret' üretmemiş bir görsel birikimin tual resminin başlamasıyla birlikte hemen aşıp figürücü bir anlayışa yönelmesi ilginçtir ve bu geleneğe yer alan başka bir olguya denk düşmektedir: Anlatı, 'tahkiye/öyküleme' geleneği.

d) İmge oluşturma Türkiye'deki zihinsel üretim süre-

cinde görsellik söz konusu olduğunda figürle iç içe geçme bile daima bir öykülemenin içinden doğmuştur. Her öyküleme bir kurguya, bir yerleştirmeye, bir ilişkilendirmeye dayanır. O nedenle daima bir bağlam meselesi olarak gelişir. Tam bir kopuş, tam bir parçalanma söz konusu değildir. Belki bu nedenle olacak, görselliğin uzak sınırları olan ve özellikle 'boyasal resim sonrası soyutlamacı' eğilimler içinde ortaya çıkan, minimalist yönelimlerle bütünleşen, tuvali tümüyle boşaltmak anlamına gelen 'nihilizan' anlayışlar Türk resmindeki soyut eğilimler arasında kendisine pek yer bulmamıştır. Bu yüzden de, özellikle son dönemde soyut diye geliştirilen ifadeler aslında pop sanatın sınırları içinde kalmıştır.

e) Nihayet son nokta şudur: Anadolu görselliği Türk-İslam geleneğinde bir soyutluk düzeni ve düzlemi oluşturmuştur. Fakat, 'modernite' bağlamında ele alındığında bu anlayıştan kaçınılmıştır. Bu da soyutun, Türkiye'de, geleneğin değil, tarihselliğin bir dolayımı olarak ortaya çıktığının bir kanıtıdır. Tualin ve zihnin özgülleşmesi demek olan soyutun, felsefeyle ilişkisini hep zayıf tutmuş Türk resminde hâlâ söyleyecek şeyi bulabilir, fakat o artık soyutla değil, tual resminin sınırlarıyla ilgili bir sorundur.